

Alexianen

ZORGGROEP TIENEN

Als je wil leven in je leven.

**Het gebruik van schema's in de behandeling van
eetstoornispatiënten.**

Els Pauwels, Patty Dierickx en Siegrid Van Bever

1 April 2015 – SD WAT NEEM IK MEE EN WAT LAAT IK ACHTER? Over zelfbeschikking en identiteit bij eetstoornissen

Verloop

1. Theoretische achtergrond
2. Therapeutisch kader op Ter Berken
3. Aan de slag in de Leefgroep
4. Discussie

1. Theoretische achtergrond

- A. Waarom schematherapie gebruiken bij ED?
  - Basisbegrippen
  - Hoe schema's linken aan ED?

- B. Hoe schema's begrijpen binnen ED?
  - Wat zijn de mechanismen waarop we ingrijpen vanuit onderzoek?

- C. Wanneer is ST aangewezen bij ED?

A. Waarom schematherapie bij ED?

Young Schema Therapy is “IN”

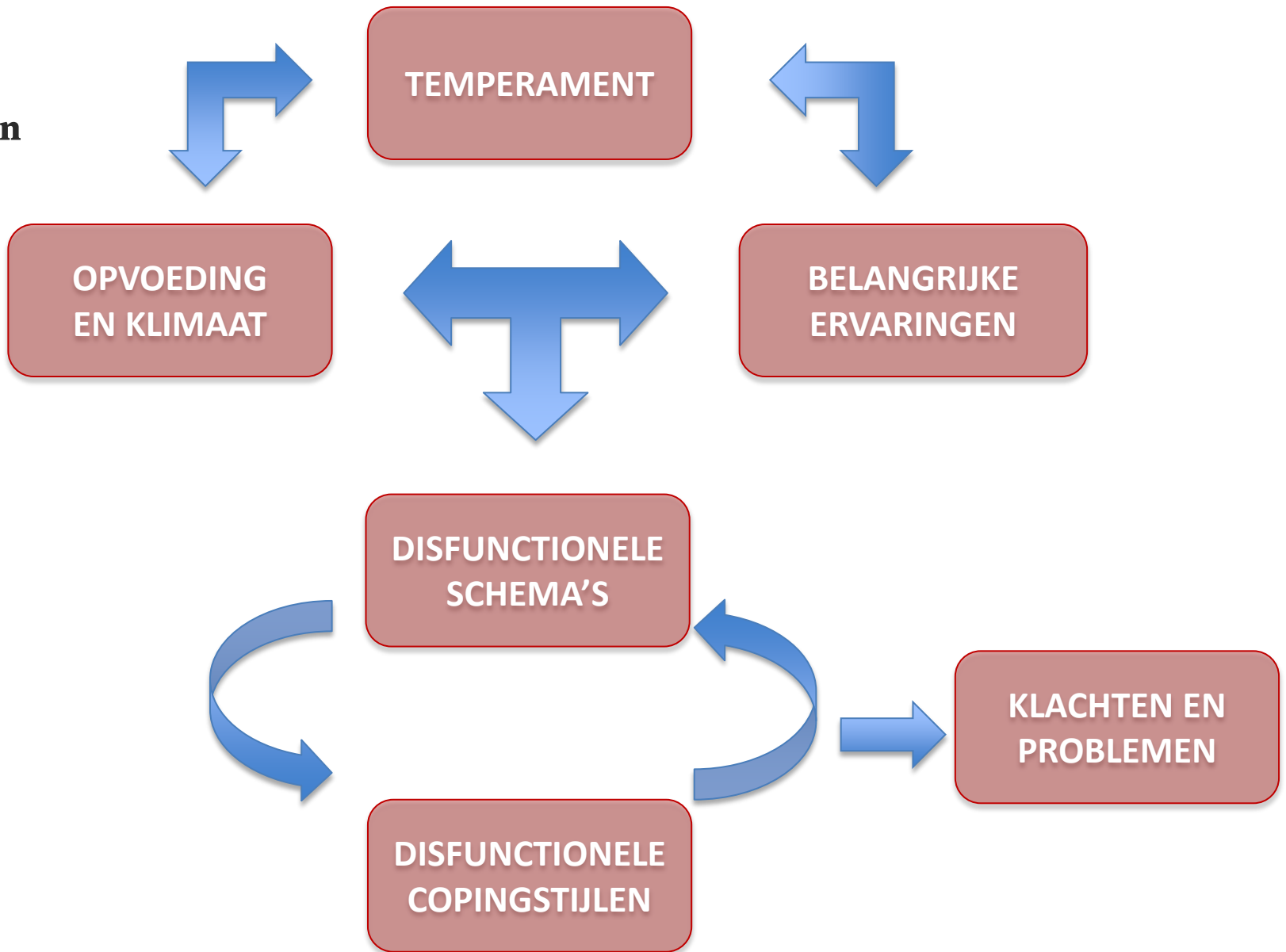
Waar gaat het over? - basisbegrippen

Link met ED?

Waar gaat het over?

Basisbegrippen:

Schema's – Modi – Processen

Schema's en schemadomeinen

Schema domein	Schema's
Onverbondenheid	Emotionele deprivatie, Verlating, Wantrouwen, Sociale Isolatie, Schaamte
Verzwakte Autonomie	Sociaal ongewenst, Falen, Afhankelijkheid, Kwetsbaarheid voor kwaad en ziekte, Verstrikt zijn
Verzwakte grenzen	Grandiositeit, Onvoldoende zelfcontrole
(te sterke) Gerichtheid op anderen	Onderwerping, Zelfopoffering
(te sterke) Inhibitie	Emotionele geremdheid, Onverbiddelijke en onevenwichtige normen

3 Schema processen

- Bevestigen of Overgave aan het schema
  - Gedrag: herhalen van gekende patronen/ gekende situaties opzoeken
  - Gedachten: confirmation bias
  - Gevoel: emotionele pijn rechtstreeks voelen

- Vermijden van het schema
  - Gedrag: vermijden van situaties die schema oproepen
  - Gedachten: ontkennen, depersonalisatie, ...
  - Gevoel: afvlakking van gevoelens

3 Schema processen

- Overcompenseren van het schema
  - Gedrag: tegengesteld of overdreven gedrag vertonen (tav schema)
  - Gedachten: gedachten <> schema inhoud; ontkennen
  - Gevoel: onaangename gevoelens overdekken met tegengestelde gevoelens; dit valt weg wanneer overcompensatie mislukt

Modi

- Schema = trait
- Modus = state
= gemoedstoestand dat op een bepaald moment op de voorgrond staat

‘goed’ => modi staan met elkaar in verband en zijn geïntegreerd

Nog heel experimenteel

Enkel bij borderline goed onderzocht

Bij eetstoornissen weinig onderzocht

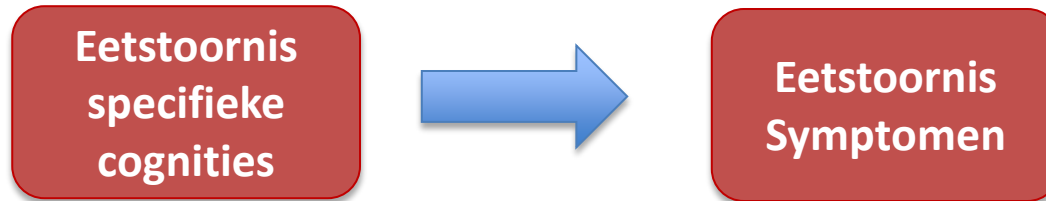
doctoraat Jenkins 2009

modi ED> controle

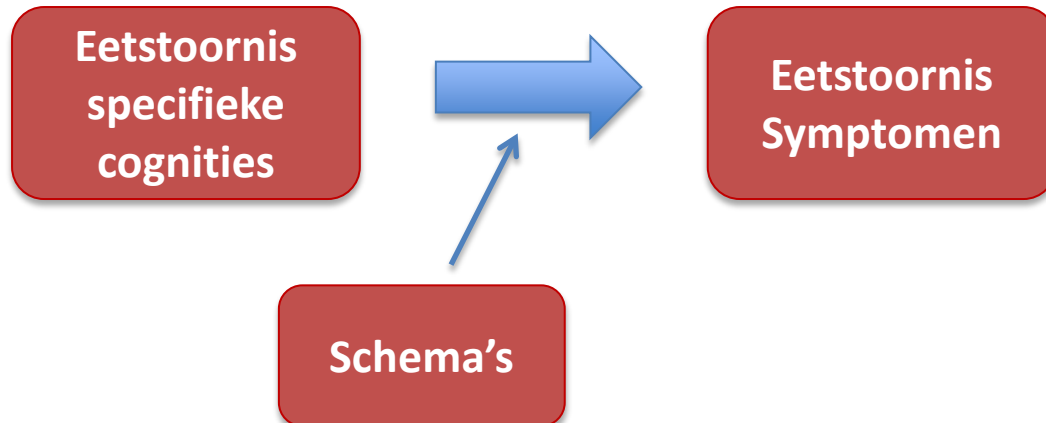
kwetsbare kind, willoze inschikkelijke en onthechte zelf susser

Hoe schema's linken aan ED?

Evolutie van een Continuity Model

Naar een Discontinuity Model

En wat nu?

B. Hoe schema's begrijpen binnen ED?

- ED versus niet – klinisch
Schema's ED > schema's niet klinische groepen
- ED versus klinisch
Schema's ED > Schema's SUD
Schema's ED = Schema's Depressie
- ED subtypes
Niet duidelijk!
- ED en ED Symptomen
Schema's compensatiegedrag

B. Hoe schema's begrijpen binnen ED?

- ED versus schema processen

Model Waller:

- Primaire vermijding – affect wordt niet getriggerd
- Secundaire vermijding – eens getriggerd zo goed mogelijk gereduceerd

Restrictief		vooral primair door schema compensatie
Boulimie		vooral secundair door schema vermijding

C. Wanneer is ST aangewezen bij ED?

Aangewezen behandeling = CGT

Wanneer schema therapie?

- aanwezigheid trauma
- aanwezigheid persoonlijkheidspathologie
- aanwezigheid dissociatie
- bij erg lage zelfwaardering

2. Therapeutisch kader op Ter Berken

- A. Het gebruik van schema's van Young in groepspsychotherapie bij ED: **Mogelijk?**

- B. Het gebruik van schema's van Young in groepspsychotherapie bij ED: **Hoe?**

A. Het gebruik van schema's van Young in groepspsychotherapie bij ED: Mogelijk?

Groep 4:

- volwassenen → meer inzicht mogelijk in theorie
- ED minder sterk op de voorgrond (BMI>16, verantwoordelijkheid rond symptoomgedrag)
  - ruimte om inzichtelijk te werken (wat zijn thema's onderliggend aan ED?) en in praktijk gedrag aan te pakken (maladaptieve coping in vraag stellen)
- ED: lage zelfwaardering
- persoonlijkheidsdynamieken (cluster-B) die op verschillende levensdomeinen negatieve invloed hebben
  - motivatie om eigen interactionele dynamieken in vraag te stellen
- Trauma, dissociatie

Alexianen
ZORGGROEP TIENEN

Mogelijk?

Groepstherapie:

- veilige omgeving
- herstellende ervaringen
- groepsdynamiek

B. Het gebruik van schema's van Young in groepspsychotherapie bij ED: Hoe?

Fases

1. Start / Bewustwordingsfase
2. Werkfase
3. Afrondingsfase

Bewustwordingsfase

- Wat zijn schema's en modi?
- Welke zijn mijn persoonlijke schema's? → ED
- Persoonlijke coping - modi
- Persoonlijke geschiedenis

Alexianen
ZORGGROEP TIENEN

Persoonlijke Schema's/Coping: ED

Schema: extreem hoge, medogenloze eisen/normen

De overtuiging dat men moet streven naar erg hoge (geïnternaliseerde) normen en eisen. Men gelooft dat men altijd naar meer en beter moet streven. Men gelooft dat het nooit goed genoeg is en dat men harder zijn best moet doen.

Handhaving

- selectief kijken en luisteren
- (vanuit negatief zelfbeeld en weinig eigenwaarde) weinig tot geen kritiek kunnen aanvaarden
- systematisch onderschatten van eigen prestaties
- perfectionistisch gedrag → vb. spiegelen aan het perfecte lichaam
- zulke hoge eisen stellen dat men moet falen → vb. rond studies
- preoccupatie met tijd, rendement, efficiëntie → vb. maaltijden mogen niet te lang duren
- rigide vasthouden aan regels en principes → vb. regels/principes rond “gezonde” voeding, maaltijden

Vermijding

- vermijden van gevoelens van angst, faalangst, verdriet, leegte, door middelenmisbruik, eetsymptomen
- sociaal isolement, contacten/prestatiemomenten vermijden

Compensatie

- normen volledig negeren → vb. eetbuien na 1 koek: “het is toch al verpest”
- blokkeren in de faalangst en niets meer doen
- anderen bekritisieren en jezelf boven anderen plaatsen

(Young, 2003)

Alexianen
ZORGGROEP TIENEN

Persoonlijke Schema's/Coping: ED

Schema: Zelfopoffering

De overtuiging dat je niet mag opkomen voor eigen behoeftes en verlangens. Je bent slecht wanneer je eigen grenzen aangeeft. Je voelt je verantwoordelijk voor het geluk en welzijn van anderen.

Handhaving

- niet opkomen voor eigen mening
- niet opkomen voor eigen behoeftes, verlangens
- niet opkomen voor persoonlijke/fysieke grenzen
- kiezen van een beroep waarin je veel voor anderen zorgt
- kiezen van een partner waar je veel voor moet zorgen

Vermijding

- verdoving van wisselend gevoel: schuldgevoel versus boosheid door symptoomgedrag
- vermijden van contacten

Compensatie

- rebellerend en opstandig opkomen voor eigen mening, behoeftes enz.
- macht en controle overnemen
- niet zorgen voor anderen
- woede-uitbarstingen (vaak te weinig gerelateerd aan specifieke context)

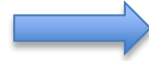
(Young, 2003)

Persoonlijke geschiedenis

Verleden

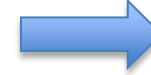
Kindbehoeften

Veiligheid
 Voorspelbaarheid
 Liefde en aandacht
 Acceptatie en Waardering
 Empathie
 Begeleiding en Bescherming
 Validatie van emoties (en behoeften)

Omgeving

Straffend
 Veeleisend
 Afwezig
 Afwijzend

Gedachte /Schema

“Het moet beter”
 (hoge eisen)

“Ik mag mijn mening niet
 uiten” (zelfopoffering)

Gevoel/Modus
 veeleisende ouder

Heden

Trigger

situatie

Schema

hoge eisen

zelfopoffering

Modus

veeleisende ouder

woedende kind

Gedrag

Bevestiging
 Vermijding
 Compensatie

Werkfase

Anders leren omgaan met schema's en modi

- Inventarisatie
- Motivationale technieken
- Cognitieve Herstructureren
- Gedragstechnieken

(Vreeswijk & Broersen, 2013)

(Vreeswijk, Broersen & Nadort, 2008)

Motivatie

- Zelfdeterminatie (Deci & Ryan, 2002)
(autonomie-ondersteunend, binding, competentie in kaart brengen)
- Kosten-Baten analyse

Cognitief herstructureren

- Geloofwaardigheid in vraag stellen door verzamelen van informatie
- Geloofwaardigheid in vraag stellen door het stellen van kritische vragen
- Geloofwaardigheid creëren door het bijhouden van een positief dagboek

Gedragstechnieken

- Dagboek voor het registreren en uitdagen van schema's
- Flitskaartjes
- Rollenspel

Afrondingsfase

- Tijd en Ruimte voor afronding/afcheid
- Evaluatiemoment
- Signaliseringsplan
- In kaart brengen van “wat helpt”

Alexianen
ZORGGROEP TIENEN

Het gebruik van Schema's in leefgroep werking

- Persoonlijke kaart: Belemmerende en Helpende dynamiek
- Doelstellingen
- Stappenplan
- Werkvergadering
- Oriëntatiemomenten
- Ontslagfase

Alexianen
ZORGGROEP TIENEN

Persoonlijke Kaart: Belemmerende dynamiek

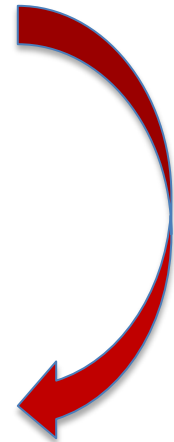
Aanleg

Moeilijke ervaringen

Belemmerende overtuigingen over mijzelf en anderen

Uitputtingsklachten

Gedrag patronen waarmee ik omga met deze overtuigingen

Alexianen
ZORGGROEP TIENEN

Persoonlijke Kaart: Belemmerende dynamiek

Aanleg

Angstig
Verlegen

Moeilijke ervaringen

Pestverleden
Scheiding ouders

Belemmerende overtuigingen over mijzelf en anderen

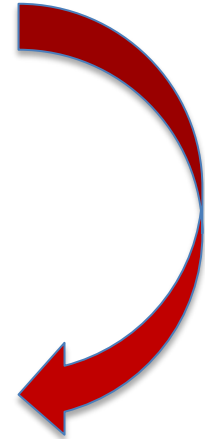
1. Ik ben dik en lelijk
2. Ik ben niets waard
3. Mensen zijn niet te vertrouwen

Uitputtingsklachten

Slaapproblemen

Gedrag patronen waarmee ik omga met deze overtuigingen

1. Ik verzorg me niet: geen goede eetstructuur, weinig douchen, geen nieuwe kledij
2. Ik cijfer mezelf weg in vriendschapsrelaties en gun mezelf geen extra's
3. Ik spreek weinig af met vrienden en ga geen partnerrelatie aan

Persoonlijke Kaart: Helpende dynamiek

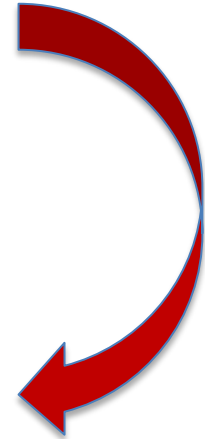
Aanleg

Helpende ervaringen

Helpende overtuigingen over mijzelf en anderen

Energie

Gedrag patronen waarmee ik omga met deze overtuigingen

Persoonlijke Kaart: Helpende dynamiek

Aanleg

Sportief

Helpende ervaringen

studie en stage
volleybalgroep

Helpende overtuigingen over mijzelf en anderen

1. Ik ben een doorzetter
2. Ik ben creatief en sportief
3. Ik kan goed luisteren

Energie

Ontspannend, rustig gevoel
zelfwaarde

Gedrag patronen waarmee ik omga met deze overtuigingen

1. Ik maak mijn studie af, ik zet door in mijn opname
2. Ik teken in mijn vrije tijd en doe aan volleybal
3. Ik luister naar de verhalen van anderen

Alexianen
ZORGGROEP TIENEN

Maken van Doelstellingen

Doelstellingen

- “Het normaliseren van het eetpatroon”
- “Het niet meer gebruiken van symptoomgedrag als middel om met emoties om te gaan”
- “Het afbouwen van dwanghandelingen”
- “Het opbouwen van een genuanceerd positief zelfbeeld”
- “Het opbouwen van meer zelfvertrouwen”
- “Het ontwikkelen van een genuanceerd positief lichaamsbeeld”
- “Het leren tijd maken voor zichzelf, voor zelfzorg”
- “Het ontwikkelen van een meer constructieve coping en evenwichtige emotieregulatie”
- “Het leren dragen van angsten”
- “Het leren dragen van moeilijke emoties”
- “Het in relaties aannemen van een minder afhankelijke positie”
- “Het leren aangaan van evenwichtige vertrouwensrelaties”
- “Het leren rechtstreeks uiten van persoonlijke gedachten, emoties en grenzen”
- “Het optimaliseren van de ouder-kind-relatie”
- “Het uitbouwen van een sociaal steunnetwerk”
- “Het bespreken van persoonlijk beladen thema’s”
- “Verwerking van traumatische voorgeschiedenis”
- “Het uitbouwen van een autonoom, zelfstandig leven”
- “Het leren omgaan met faalangst”
- “Het leren omgaan met prestatiegerichtheid op school”

Alexianen
ZORGGROEP TIENEN

Stappenplan

Doelstelling 1

Overtuiging: “Ik ben dik en lelijk”

Kracht: Doorzetting

Gedrag: Restrictie, braken, geen warme maaltijden

Doel: Normaliseren van het eetpatroon

Stappen:

1. eten van pakketten, keuze, nutri's,, verboden lijst, ...
2. evenwicht vinden in ontlading/ontspanning
3. leren koken

Doelstelling 2

Overtuiging:

Kracht: Luisteren

Doel : Het opbouwen van meer zelfvertrouwen

Stappen:

1. meer focus op succeservaringen
2. bijhouden van positief dagboek
3. uitwerken van groepsactiviteit

Doelstelling 3

Overtuiging:

Kracht: Creatief

Doel: Het leren aangaan van evenwichtige vertrouwensrelaties

Stappen:

1. blijven afspreken met ...
2. hobby terug oppakken
3. steun/hulp durven vragen bij ...

3. Aan de slag in de Leefgroep

- Werkvergadering
- Oriëntatiemomenten
- Ontslagvergadering

Alexianen
ZORGGROEP TIENEN

Leefgroep werking

Werkvergadering

1. Weekendbespreking

- Overtuigingen
- Haalbare stappen
- WAPjes

2. Weekafsluiter

- Terugblik
- Verwijzing weekend

Leefgroep werking

Oriëntatiemomenten

- 3 maand – 5 maand
- Terugblik, Reflectiemoment in groep
- RichtVragen

In welke mate zijn de overtuigingen meer of minder belemmerend en hoe merk je dit?

Wat lukt al beter/goed en waarin zou je nog willen groeien?

Wat vermijd je nog of juist niet meer?

Wat ga je nog concreet aanpakken en wat niet (wat zie je niet zitten)?

- Reflectieverslag

Wat onthoud ik van de bespreking?

Welke doelstellingen/handelstappen verander ik, pas ik aan?

Hoe ziet mijn verdere behandeling eruit?

Ev. Concreet plan rond financiën/woonst/studie/dagopname/ambulante/...

Ev. Vragen tav het team

Leefgroep werking

- Ontslagvergadering
  - Laatste (max.) vier weken
  - Planning in ontslagvergadering

Wat neemt pt mee en wat laat ze achter?

Alexianen

ZORGGROEP TIENEN

Ontslagplanning

ONTSLAGPLANNING

AFSPRAKEN voor ONTSLAGFASE en NAZORG

Naam: Voorziene ontslagdatum: ..... / ..... / .....

Adres: Verblijfsadres:

Telefoon: ...../ e-mail:

1. Wonen (waar? met wie? verblijf weekend?)

- reeds geregeld:
- nog te regelen

2. Dagbezigheid (werk, studie)

- reeds geregeld:
- nog te regelen:

3. Financiële regeling (inkomen, budget)

- reeds geregeld:
- nog te regelen:

4. Vrije tijd & sociale omgeving

- reeds geregeld:

5. Nazorg

Ambulante behandeling bij :

Eerstvolgende afspraak:

Deelname aan nazorggroep hier: ' ja/ 'nee

Datum eerste bijeenkomst: ... / ... / ...

Gebruik van prikbord Ter Berken: ja/ nee

6. Medische controles (menstruaties, osteoporose,...)

Wat, Waar, Wanneer?

Ontslagplanning

TERUGVALPREVENTIE eet/gewichtsproblemen

Gewicht:

- Streefgewicht van de kliniek: .....kg   Mijn streefgewicht: .....kg
- Wie zal gewicht controleren?..... Hoe dikwijls?.....

Gewichtsgrenzen: (1) ..... kg = waarschuwingsteken - "ik moet ingrijpen"
(2) ..... kg = alarmsignaal - "ik moet opgenomen worden"

- Verwachte problemen:
- Voorziene maatregelen:

Eetgedrag:

(1) Regelmaat, zelf koken, gezelschap:

- verwachte problemen:
- voorziene maatregelen

Andere aandachtspunten (alcohol, drugs, ZVG)

- verwachte problemen:
- voorziene maatregelen:

(2) Hoeveelheid (teveel/te weinig), selectie:

- verwachte problemen:
- voorziene maatregelen

(3) Braken, laxeren, bewegen, sporten:

- verwachte problemen:
- voorziene maatregelen:

4. Discussie

1. Waar is de ES naartoe in YST?

Hoe verschilt 'groep 4' van de andere groepen?

Wat zijn indicaties of tegenindicaties?

4. Discussie

2. Hoe behoud je zelfdeterminatie binnen het schema denken?

“Schema’s zijn onveranderbaar”

En zelfdeterminatie?

Hoe kan je positief werken binnen het schema denken?

4. Discussie

3. Hoe rigide zijn schema's eigenlijk?

Wat te doen met:

Het is de schuld van je ouders?

Alles ligt vast vanaf je kindertijd?

Alexianen

ZORGGROEP TIENEN

Referenties

- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2002). Overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective. *Handbook of self-determination research*, 3-33.
- Dingemans, A. E., Spinhoven, P., & Van Furth, E. F. (2006). Maladaptive core beliefs and eating disorder symptoms. *Eating Behaviors*, 7(3), 258-265.
- Jenkins, G. (2009). Investigation of schema modes in the eating disordered population.
- Leung, N., & Price, E. (2007). Core beliefs in dieters and eating disordered women. *Eating Behaviors*, 8(1), 65-72.
- Leung, N., Waller, G., & Thomas, G. (1999). Core beliefs in anorexic and bulimic women. *The Journal of nervous and mental disease*, 187(12), 736-741.
- Luck, A., Waller, G., Meyer, C., Ussher, M., & Lacey, H. (2005). The role of schema processes in the eating disorders. *Cognitive Therapy and Research*, 29(6), 717-732.
- Pauwels, E., Claes, L., Smits, D., Dierckx, E., Muehlenkamp, J. J., Peuskens, H., & Vandereycken, W. (2013). Validation and reliability of the young schema questionnaire in a flemish inpatient eating disorder and alcohol and substance use disorder sample. *Cognitive therapy and research*, 37(3), 647-656.
- Simpson, S. G., Morrow, E., van Vreeswijk, M., & Reid, C. (2010). Group schema therapy for eating disorders: a pilot study. *Frontiers in psychology*, 1.

Alexianen

ZORGGROEP TIENEN

Referenties

- Vreeswijk, M. F., Van, Broersen, J., & Nadort, M. (red.) (2008). *Handboek voor schematherapie. Theorie, praktijk en onderzoek*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Vreeswijk, M. F., Van, Broersen, J. (red.) (2013). *Kortdurende schemagroepstherapie. Cognitief gedragstherapeutische technieken. Handleiding*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Vreeswijk, M. F., Van, Broersen, J. (red.) (2013). *Kortdurende schemagroepstherapie. Cognitief gedragstherapeutische technieken. Werkboek*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Waller, G., Ohanian, V., Meyer, C., & Osman, S. (2000). Cognitive content among bulimic women: The role of core beliefs. *International Journal of Eating Disorders*, 28(2), 235-241.
- Waller, G., Shah, R., Ohanian, V., & Elliott, P. (2002). Core beliefs in bulimia nervosa and depression: The discriminant validity of Young's Schema Questionnaire. *Behavior therapy*, 32(1), 139-153.
- Young, J.E., Klosko, J.S., & Weishaar, M. (2003). *Schema Therapy: A Practitioner's Guide*. Guilford Publications: New York.